

PLANT ID: Pagašťan konský

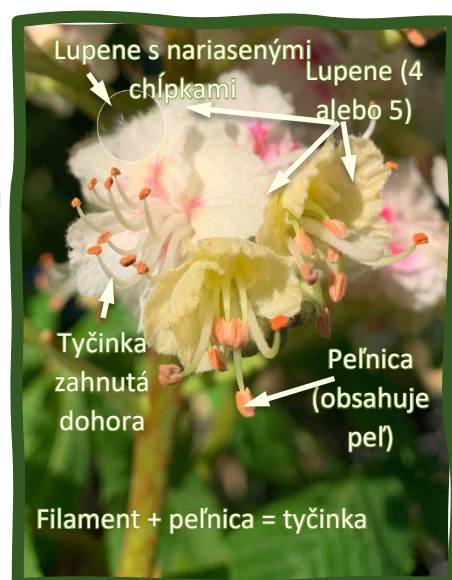
Aesculus hippocastanum L.

Koniec zimy – začiatok jari

Pagašťan spoznáte podľa mohutného kmeňa a konárov vyhnutých nahor, čím pripomínajú zložité tanečné pózy tanečníkov baletu.

Mladé púčiky sú lepkavé, po odpadnutí listu na jeseň zostávajú na vetvičke jazvy pripomínajúce podkovu.

PLANT ID: Pagaštan konský *Aesculus hippocastanum* L.

Od jari do leta

V tomto období rastú veľké dlaňovité listy a zoskupenia jednotlivých kvetov pripomínajúce veľké biele kužele alebo sviečky. Lupene majú okraje s jemnými chlčkami a farebné flaky.

Jeseň

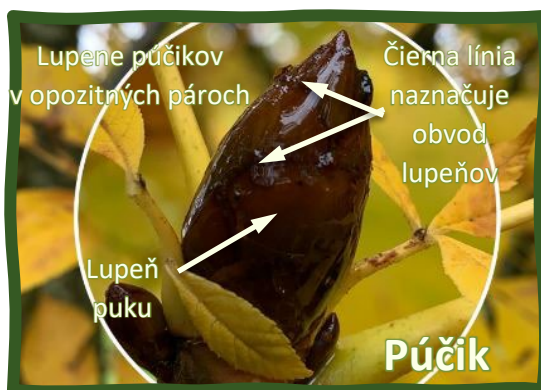
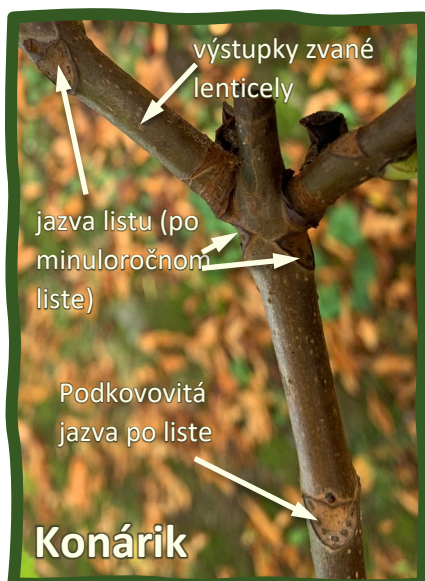
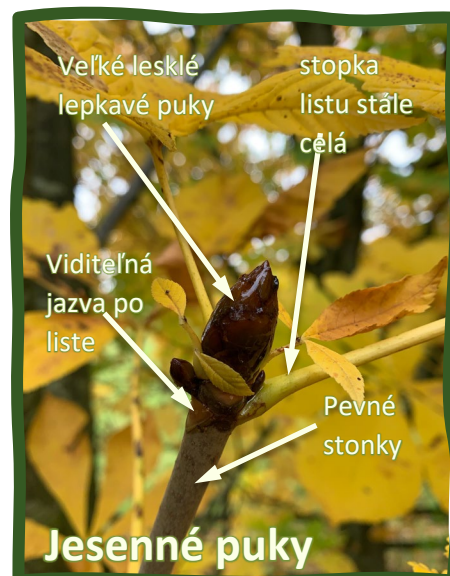
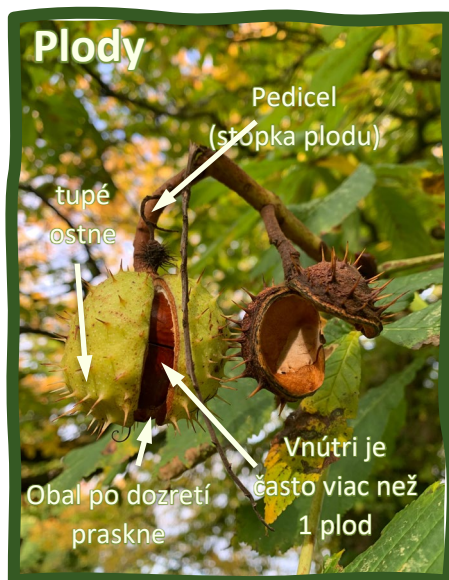
Veľké lesklé mahagónové plody nazývané gaštany možno nájsť popadané pod stromom.

V zime

Podobne ako začiatkom jari, no bez listov. Púčiky listov a kvetov sú veľké, červenohnedé a lepkavé na dotyk až do začiatku jari.

Surové plody pagaštanu sú pre ľudí jedovaté

Pagaštan napáda najmä baktériové ochorenie *Pseudomonas syringae pv aesculin*, chrobák ploskáčik pagaštanový (*Cameraria ohridella*) a huba *Guignardia aesculin*.

Rozmnožovacie stratégie.

Opeľovanie – múdre kvety! Opeľované sú vetrom aj hmyzom. Jednotlivé kvety slúžia ako "semafony" pre hmyz, a to dvojakým spôsobom: **1.** zmena farby zo žltej na červenú naznačuje, že kvety už neobsahujú žiaden nektár a boli už opelené. **2.** jednotlivé kvety otvárajú a zatvárajú v určité časy a vydávajú špecifické vône, ktoré hmyzu naznačujú, či sa môže priblížiť.

Šírenie semien: Vo vode a prostredníctvom živočíchov.

PLANT ID: Pagaštan konský

Aesculus hippocastanum L.

Základné údaje:

Súčasný stav: Ohrozený

Výskyt: Takmer po celej Európe

Popis rastliny (taxonómia)

Patrí do čeľade Mydlovníkovité (*Sapindaceae*) a do rodu *Aesculus*. Vysoký (až 35m) opadavý strom s mohutnou stavbou.

Kvitne: od konca apríla do začiatku júna

Štruktúra kvetu: Kvety pozostávajú zo 4-5 bielych lupeňov so žltými alebo ružovými fľakmi.

Tyčinky sú zakrútené dohora.

Plody: September - Október.

zelené a zrejúce do hnedá, guľaté so zopár ohybnými ostňami rastúcimi smerom von. Keď ich po dozretí rozdelíte, v bielej dužine nájdete veľké mahagónové plody.

List: **Dlaňovité** listy pozostávajúce z 5-7 individuálnych prstovitých listov, každý rôznej veľkosti – najväčší je ten stredový.

Prostredie: Pochádza z Balkánu a Grécka. Inde ho vysádzajú z estetických dôvodov – skrášľuje ulice, parky a vidiek naprieč Európou. Najlepšie sa mu darí vo vlhkej a dobre odvodňovanej pôde.

Jedlé: Surový plod pagaštanu je pre ľudí jedovatý. Ak by ste ho však aj chutnali, zrejme ho vyplujete skôr, než by spôsobil škodu. Rôzne časti tohto stromu obsahujú vysoké množstvá aesculínu, využívaného na medicínske účely.

Iné názvy

Pagaštan divý,
divý gaštan,
svinský gaštan,
jírovec, maďal.

Čo si všímať

Najlepší čas na zber / pozorovanie

Záleží na tom, čo s ním chcete robiť!

- Na jar, 11. mája, je Gaštanová nedeľa. Pagaštanu rozkvitnú desiatky kužeľovitých bielych súkvetí pripomínajúcich sviečky. Toto kvitnutie pripomína svadobné šaty alebo sviečky obsypané ružovými a žltými fľakmi.
- V septembri sa dajú zbierať plody – gaštany. Farba jesenných listov sa mení zo žltej na zlatú a oranžovú, listy následne padajú skôr než u okolitých stromov a odhaľujú jazvu na vetvičke pripomínajúcu podkovu.

Stonka a kmeň

V mladosti má pagaštan hladkú kôru, ktorá vekom zvráskavie – červenohnedé alebo tmavosivé kusy kôry postupne popukajú a krúčia sa smerom von. Mladé výhonky sú veľmi pevné, majú ružovohnedý alebo červenakavý odtieň a bledé lenticely.

Miesto v reťazci

Nektárom sa živia včely,
listami iný hmyz.

DVOJNÍCI:

Pomýliť si ho možno iba s inými pagaštanmi – napríklad s Pagaštanom pleťovým (*Aesculus x carnea*), ktorý má **červené kvety, menšie plody a takmer žiadne ostne**. púčiky nie sú lepkavé. Gaštan jedlý (*Castanea sativa*), síce patrí do iného rodu, no má podobné plody. Ich vonkajší obal je žltozelený a pokrytý veľmi ostrými trňami. Pagaštan pleťový je štíhlejší a zakončený do špicu.

PLANT ID: Pagašťan konský *Aesculus hippocastanum* L.

Čo prezrádza meno: Latinský názov *hippocastanum* znamená konský gašťan. Existujú dve teórie vysvetľujúce pôvod tohto mena: tá prvá predpokladá pôvod pri konských respiračných ochoreniach, kým tá druhá je inšpirovaná tvarom jaziev na konároch po odpadnutí jesenných listov.

Botanický glosár (prvá časť)

Peľnica - Peľ obsahujúca špička tyčinky

Prstovitý – listy vybiehajúce zo spoločného centra, podobne ako prsty z dlane.

Filament – vlákno tyčinky, na ktorého konci je peľnica

Kvetenstvo – Skupina kvetov usporiadaná na rastline

Lístok – Menšia súčasť zloženého listu, jeden menší list.

Riasenie - Okraje listu lemované chĺpkovitými výbežkami, vyskytujúci sa aj na okrajoch kvetov.

Lenticely- Vystupujúce ryhy na povrchu konárov a kmeňa

Botanický glosár (druhá časť)

Listová jazva- Jazva na vetvičke po odpadnutí minuloročného listu.

Dlaňovitý – Tri alebo viac samostatných listov vystupujúcich zo spoločného bodu podobne ako prsty na ruke

Lupene – farebné vnútorné praslery (vonkajšími sú zelené listene) obklopujúce rozmnožovacia časť kvetu.

Tyčinky – Samčia časť kvetu pozostávajúca z vlákna a peľnice.

Pediceľ – stopka jednotlivého kvetu.

Bližšie sa s pagašťanom môžete zoznámiť prostredníctvom náučnej filmotéky Pappusu.

Pagašťan začiatkom jesene

Jazvy po listoch

Najväčší a najstarší – najstarší pagašťan má 411 rokov (+/- 190 rokov) a nachádza sa na pozemku kostola vo francúzskom Zettingu. Pagašťan v Hughenden Manor, High Wycombe (Veľká Británia) má obvod kmeňa 7,3 metra.

Poznámka: Najväčší strom neznamená vždy aj najstarší.

Globálne riziko vyhynutia (IUCN – červená značka).

